ЁШЛАР СИЁСИЙ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Ж. Комилов
Гулистон давлат педагогика институти профессори

Аннотация. Ушбу мақолада ёшларнинг сиёсий маданиятини шакллантиришнинг назарий ва амалий механизмлари таҳлил қилинади. Тадқиқотда ёшлар сиёсий маданиятининг моҳияти, унинг жамият ҳаётидаги ўрни ва ривожланиш босқичлари кўриб чиқилади. Мақолада ёшларнинг сиёсий жараёнларда фаол иштирокини таъминлаш, уларда ҳуқуқий онглилик ва фуқаролик масъулиятини оширишга қаратилган механизмлар, жумладан, таълим тизими, оммавий ахборот воситалари, сиёсий партиялар ва жамоат ташкилотларининг роли атрофлича ўрганилган. Шунингдек, ёшлар сиёсий маданиятини шакллантиришда дуч келинаётган муаммолар ва уларнинг ечимлари бўйича илмий-амалий тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: ёшлар сиёсати, сиёсий маданият, фуқаролик жамияти, сиёсий фаоллик, ҳуқуқий онглилик, таълим тизими, ОАВ, жамоат ташкилотлари.

Бугунги тараққий этган анъанавий давлатлар турмуш тарзига, ҳаёт даражасига, иқтисодий ривожланиш кўламига назар ташласак, улар ўзларининг тарихий, миллий урф-одатлари, қадриятлари, дунёқараш ва диний эътиқодлари ўз миллий менталитетига мос равишда давлатчилик тизимини яратганлигининг гувоҳи бўламиз. Ана шу маънода биз бугун “Ҳаракатлар стратегиясидан-Тараққиёт стратегияси сари” дадил одимлаётган эканмиз, мамлакат юксалиши, халқимизнинг келажаги нафақат моддий омилларга, балки ёшларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги иштирокига боғлиқ эканлигини ҳам чуқур англамоқдамиз. Бугунги кунда жаҳон ҳамжамиятида глобаллашув жараёнларининг чуқурлашуви, улар ўртасида “ижтимоий-ҳуқуқий зиддиятларнинг кучайиб бораётганлиги сабабли дунёдаги 2 миллиарддан ортиқ ёшларнинг”[1] тафаккурини ҳар тамонлама ривожлантириш борасида дунёнинг кўплаб давлатларида бир қатор ишлар амалга оширилиб келинмоқда. Шу боис “ёшлар ҳуқуқий ва сиёсий маданиятининг даражаси эртанги кун тараққиётини белгилаб бериши муносабати билан мазкур масала тобора глобал ва долзарб аҳамият касб этмоқда”[2]. Ҳозирги пайтда БМТ Бош ассамблеяси томонидан ёшларни ҳар томонлама фаол этиб тарбиялашга жиддий эътибор қаратилганлиги ОАВ ларида ёритилиб борилмоқда. Шундай экан, ёшлар маданияти, хусусан, ҳуқуқий ва сиёсий маданиятини

инновацион-креатив ёндашув асосида оширишга алоҳида эътибор қилиш ва бу борада инновацион усул ва воситаларни ишлаб чиқиш зарурати тобора ортиб бормоқда.

Шу боисдан ҳам дунёнинг кўплаб ривожланган мамалакатларида ёшларнинг сиёсий маданиятини креатив ёндашув асосида юксалтиришнинг методологик жиҳатларини ҳар тамонлама таҳлил ва тадқиқ этиш масаласи, хусусан, ёшлар сиёсий маданиятини оширишнинг усул ва воситаларини яратиш бугунги куннинг муҳим масалаларидан бирига айланди.

Шунингдек, ёшларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги иштирокини кенг таъминлаш мақсадида илмий тадқиқотлар олиб бориш, уларнинг сиёсий билимдонлик даражасини инновацион-креатив ёндашув асосида ривожлантириш энг муҳим мақсадларидан биридир. Бундай дейишимизга асосий сабаблардан бири “бугунги кунда мамлакатимиз аҳолисининг 60 фоизидан ортиғини 30 ёшгача бўлган ёшлар ташкил этмоқда. Бу миқдор бошқа мамлакатлар кўрсаткичларидан икки ярим баробар кўпдир. Ўзбекистон аҳолисининг 40 фоизи эса 18 ёшгача бўлган ёшлардир”[3]. Ҳозирда, Янги Ўзбекистоннинг келажаги бўлган ёшларга, уларни жисмоний-маънавий етук ёшлар қилиб тарбиялашга катта эътибор қаратилиб келинмоқда. Президентимиз Ш.М.Мирзиёев таъкидлаганидек: “... ёш авлод тарбияси ҳамма замонларда ҳам муҳим ва долзарб аҳамиятга эга бўлиб келган. Аммо биз яшаётган XXI асрда бу масала, ҳақиқатдан ҳам, ҳаёт-мамот масаласига айланиб бормоқда”[4].

Ҳозирги кунда давлатимизнинг асосий вазифаларидан бири жадаллик билан юз бераётган ижтимоий-сиёсий жараён ва ҳодисаларни мустақил таҳлил қиладиган, янгича креатив фикрлайдиган етук авлодни тарбиялаб беришдан иборатдир. Шу боисдан ҳам, давлатимиз сиёсатида “…мустақил фикрлайдиган, мамлакатимиз истиқболи учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир, ташаббускор, шижоатли ёшларни тарбиялаш”[5]. Янги Ўзбекистон янгича дунёқараш соҳасида қилинадиган ишларнинг устувор йўналишларидан биридир.

Бу борада давлатимиз томонидан ёшларнинг сиёсий маданиятини энг илғор замонавий усул ва ёндашувлар асосида ривожлантириш орқали мустақил фикрловчи ёшларни камол топтиришга алоҳида эътибор берилиб, кўплаб ислоҳотлар амалга оширилмоқда. Ислоҳотлардан кўзланган мақсад ёшлар сиёсий маданиятини шакллантириш тизимини янада такомиллаштиришдир. Бу соҳада инновацион ёндашув зарурати муҳим касб этиб бормоқда. Бу борада таълим тизимини янада такомиллаштириш жамият тараққиётини белгиловчи муҳим омил ҳисобланади. Барча даврларда буюк мутафаккирларимиз қарашларида инсонпарварлик, миллатпарварлик ва ватанпарварлик тамойиллари жамият аъзоларига, айниқса, ёшларга маънавий куч бўлиши ҳақида алоҳида тушунтириб борилган. Бу тамойилларнинг аҳамияти ҳақидаги тасаввурлар биринчи навбатда оиладан шакллантирилса, ёшларнинг дунёқараши ва турмуш тарзида ижобий ўзгаришлар содир бўлади.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга қилган мурожаатномасида: “...Биз ўз олдимизга мамлакатимизда Учинчи Ренессанс пойдеворини барпо этишдек улуғ мақсадни қўйган эканмиз, бунинг учун янги Хоразмийлар, Берунийлар, Ибн Синолар, Мирзо Улуғбеклар, Навоий ва Бобурларни тарбиялаб берадиган муҳит ва шароитларни яратишимиз керак. Бунда, аввало, таълим ва тарбияни ривожлантириш, соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, илм-фан ва инновацияларни тараққий эттириш миллий ғоямизнинг асосий устунлари бўлиб, хизмат қилиши лозим. Ушбу мақсад йўлида ёшларимиз ўз олдига катта марраларни қўйиб, уларга эришишлари учун кенг имкониятлар яратиш ва ҳар томонлама кўмак бериш-барчамиз учун энг устувор вазифа бўлиши зарур. Шундагина фарзандларимиз халқимизнинг асрий орзу-умидларини рўёбга чиқарадиган буюк ва қудратли кучга айланади. Шу мақсадда, “Янги Ўзбекистон – мактаб остонасидан, таълим-тарбия тизимидан бошланади”, деган ғоя асосида кенг кўламли ислоҳотларни амалга оширамиз”[6], деган фикрлари ҳам ёш авлод тарбиясига ҳар доимгидан кўпроқ масъулиятли ва бефарқ бўлмасликни талаб этади. Мустақиллик даврида бу борада мамлакатимиз

олимлари томонидан ўтказилган ва ўтказилаётган тадқиқотларни таҳлил қилиш бу соҳадаги ишлар эндигина бошланаётганидан, ҳали бу борада кенг кўламли тадқиқотлар олиб бориш зарурлигидан гувоҳлик беради.

Ҳозирда ёшларнинг сиёсий маданияти тушунчаси табиатан бир-бирига зид бўлган ва жамият ҳаётининг вужудга келишининг яхлит бирлигини намоён этадиган ҳодиса сифатида маълум бир маданиятдан юзага келадиган маънолар билан кўпроқ бойитилган. Шу боис, ёшларнинг сиёсий маданияти маълум бир жамиятдаги маънавий ва маданий муҳитнинг сиёсий мезони, маълум бир одамнинг хулқи, унинг цивилизация тараққиётининг ўзига хос хусусияти сифатида кўпроқ акс этади. Шу мазмунда, ёшларнинг сиёсий маданияти давлат ҳокимияти соҳасида халққа тегишли бўлган урф-одатлар динамикасини, уларнинг замонавий шароитда мужассам этиши ва ривожланиши, келажакдаги сиёсатни шакллантириш шароитларига ўз таъсирини намоён этади. Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, мавзуни тадқиқ этиш давомида қуйидаги хулосаларга келинди:

-ёшларда сиёсий маданиятни инновацион-креатив ёндашув асосида шакллантириш ва ривожлантириш зарурлигининг ўзига хос жиҳатлари, шундаки, аввало, ёшлар сиёсий маданиятини шакллантириш ва улар билан турли хил сиёсий мавзуларда давра суҳбатларини ташкил этиб бориш ёшларимизнинг сиёсий маданияти ва салоҳияти қай даражада эканлигини билишга хизмат қилади;

- буюк аждодларимизнинг шарқона тамойиллар асосида давлатни бошқариш, мустаҳкамлаш ва юксалтиришга қаратилган асарлари, рисолалари ўтмишда халқимиз давлат тақдири, халқ тақдири учун масъулиятли бўлган қанчадан-қанча фозил кишиларни тарбиялаган ҳамда аждодларимизнинг сиёсий маданиятини ўзида акс эттирган бой маънавий меросдан тўлақонли фойдаланиш;

- азал-азалдан ўзбек халқи миллий қадриятлари ва анъаналарини инобатга олган ҳолда, ёшлар сиёсий маданиятига ҳар доимгидан кўпроқ миллий мазмун акс эттириш ва уларни давлат ва жамият ишларини бошқаришга кенг жалб қилиш, бунинг учун зарур бўлган барча шароитларни яратиб бериш;

- ёшларнинг ўз конституцион ҳуқуқ ва эркинликларидан фойдаланишни ўргатиш ҳамда сиёсий маданият шаклланишининг устувор омили сифатида кўппартиявийликни қўллаб-қувватлаш, ғоялар ва қарашлар эркинлигини таъминлаш;

-сиёсий билимларни кенг ёйган ҳолда, ёшлар сиёсий тафаккирини юксалтириш ҳамда уларнинг илмий ва маънавий салоҳиятини дунёнинг тараққий қилган давлатлари ёшлари салоҳияти даражасига етказиш, ёшларимиз сиёсий маданиятини ривожлантиришнинг устувор омилидир.

Адабиётлар:

1. https // news./un. org/ 565442-government-bodies-must-serve-people-uzbek-president

2. Проблемы гражданского общества. Ежемесячный обзор зарубежной литературы. - 2018. - Т. - №9 (14).

3. Турдиева Р. Ёшларнинг ҳуқуқий маданиятини шакллантириш. – Т.: Ўзбекистон, 2014. –Б.5-6.

4. Мирзиёев Ш. Жисмоний ва маънавий етук ёшлар – эзгу мақсадларимизга етишда таянчимиз ва суянчимиздир // “Халқ сўзи” 2017 йил 1 июль.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил 29 декабрь // Манба: www.president.uz

7. Нобель мукофотининг расмий веб-саҳифаси. https://www.nobelprize.org/ - Мурожаат этилган сана: 14.06.2017.